

Een vreemde plek voor Rivierkruiskruid

Frank van Gessele

In de Nederlandse flora veranderen de verspreidingsbeelden in rap tempo. Soms door natuurlijke oorzaken, maar vaak ligt er menselijk handelen ten grondslag aan het opduiken van soorten op nieuwe, soms onverwachte plaatsen. De herkomst blijft niet zelden schimmig, maar in deze bijdrage beschrijft de auteur een duidelijk geval.

Figuur 1. Rivierkruiskruid, detail bloemhoofdjes met vijf lintbloemen, Terwispel 3-9-2021 (foto van de auteur).

Inleiding

In de zomer van 2019 trok een waarneming van Rivierkruiskruid *Senecio sarracenicus* aan de Alde Dyk onder Terwispel op Waarneming.nl mijn aandacht. Ik kende de soort van het rivierengebied (Oude Maas) en kon me bijna niet voorstellen dat deze plant hier in een heel ander habitat zou voorkomen. Op Verspreidingsatlas.nl is Fryslân een nagenoeg witte vlek voor de soort en wordt als groeiplaats 'waterkanten en natte ruigten' opgegeven.

In augustus fietste ik naar de bewuste plek, waar de planten inmiddels met enkele honderden exemplaren in volle bloei stonden. Ze groeiden, verspreid over een paar honderd meter, een stukje van de weg af langs de slootkanten. Ik maakte foto's en voerde de planten in als Rivierkruiskruid.

In het voorjaar van 2020 bezocht ik de plek nogmaals. Er was nog geen bloei, maar de populatie gedijde nog evengoed als in 2019. Intussen stelde ik mezelf de vraag of het ook Schaduwkruiskruid zou kunnen zijn, een soort die erg op Rivierkruiskruid lijkt. Van deze soort zijn wel enkele vindplaatsen uit Fryslân bekend. Het aantal lintbloemen per hoofdje (op foto's van 2019 telde ik er gemiddeld vijf bij deze populatie)

paste prima bij Schaduwkruiskruid, terwijl Heukels' Flora (Van der Meijden 2005) voor Rivierkruiskruid een aantal van zes tot acht lintbloemen vermeldt. Op grond hiervan besloot ik de door mij ingevoerde waarnemingen te wijzigen in Schaduwkruiskruid. Deze werden daarna als zodanig gevalideerd.

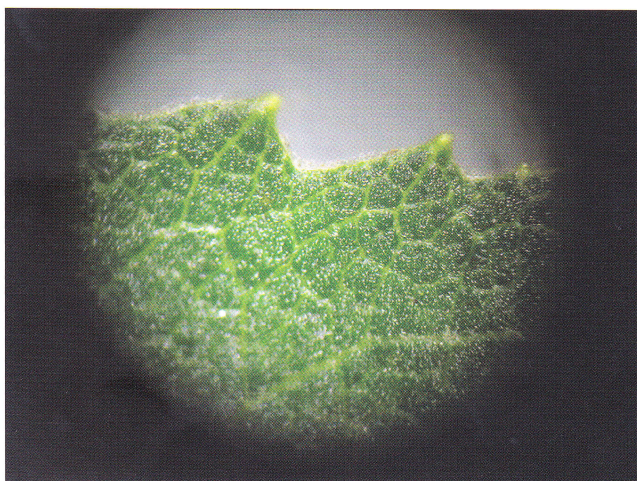
In september 2021 werden de planten door J. Tienstra op Waarneming.nl gemeld als Rivierkruiskruid en gevalideerd. Tienstra merkte bij zijn waarneming op, dat er in de buurt van zijn waarneming planten van deze populatie waren ingevoerd als Schaduwkruiskruid. Tienstra: "Dit is waarschijnlijk onjuist gedetermineerd en betreft dezelfde soort, maar een andere metapopulatie." Hij verzoekt de validator hier nog eens naar te kijken.

Hierop krijg ik bericht van de validator dat hij ook twijfelt aan de determinatie. Niels Eimers: "Ik denk al met al dat we toch met Rivierkruiskruid te maken hebben. De bloemhoofdjes hebben relatief weinig stralende lintbloemen voor deze soort, maar de lintbloemen zijn wel een stuk breder en de bladrand is duidelijker gezaagd (in plaats van getand). Wat denk jij?"

Figuur 2. Rivierkruid, groeiplaats langs de Alde Dyk, Terwispe 3-9-2021 (foto van de auteur).

Ik verander mijn waarnemingen terug in Rivierkruid en ga terug naar de locatie om materiaal te verzamelen dat ik op 1 oktober aan Naturalis stuur. Op 8 december kreeg ik van Naturalis de bevestiging dat de planten inderdaad Rivierkruid betreffen. Lenie Duistermaat schrijft: "Het aantal lintbloemen per hoofdje is meestal vijf en dat is inderdaad aan de lage kant voor deze soort. De tanden van de bladrand, het aantal omwindselbladen en de vorm van het omwindsel zijn wel duidelijk. Ik heb een aantekening gemaakt het aantal lintbloemen in de volgende editie van Heukels' Flora aan te passen". En verder: "De aanwezigheid van de soort zo ver buiten het rivierengebied is inderdaad wonderlijk te noemen. Weet jij iets meer over hoe de soort bij Gorredijk terecht is gekomen?"

Figuur 3. Rivierkruid, detail bladtanding, Terwispe 11-8-2020 (foto van de auteur).

Dat laatste vroeg ik mij dus ook al enige tijd af. Ik ging te rade bij mede-plantenwerkgroepsleden Marten Hunneman en Hendrik de Vries. Marten opperde de mogelijkheid dat bewoners van een vakantiehuisje de planten uit het rivierengebied meegenomen zouden kunnen hebben. Hendrik meende zich te herinneren dat de bekende Friese florist Fré Rudolphy nabij de vindplaats heeft gewoond. Marten probeerde contact op te nemen met de inmiddels 88-jarige Fré. Vanwege corona kwam het aanvankelijk niet tot een ontmoeting, maar begin maart 2022 lukte dat alsnog. En toen kwam de aap uit de mouw. Fré ontboezemde dat hij de planten 'destijds' mee had genomen uit Zalk, aan de IJssel. De planten werden zeer druk bezocht door vlinders en het leek hem een aardig idee er enkele op zijn erf te planten. De planten gedijden uitstekend en hebben zich vandaar verspreid naar de bermen van de Alde dyk. En zo hebben we aldaar nu een mooie populatie Rivierkruid. En Tienstra? Die had het goed gezien. Al blijft de vraag of hij mogelijk beschikte over voorkennis.

Literatuur

Duistermaat, H., 2020. Heukels' Flora van Nederland, 24e dr., Noordhoff Uitgevers bv, Groningen/Utrecht, Nederland.

Frank van Gessele
Doalhôf 32
8401 XL Gorredijk
fj.vangessele@gmail.com